

COVID-19 ja udmurdi pärimuskultuur

Nikolai Anisimov

Eesti Kirjandusmuuseumi folkloristika osakonna teadur,
Venemaa Teaduste Akadeemia Uurali osakonna Udmurdi Föderaalse
Uurmiskeskuse Udmurdi ajaloo, keele ja kirjanduse instituudi filoloogia
uuringute osakonna nooremteadur
nikolai.anisimov@folklore.ee; kyldysin@yandex.ru

Galina Glukhova

Udmurdi Riikliku Ülikooli udmurdi filoloogia ja soome-ugri uuringute
ning ajakirjanduse instituudi
udmurdi ja Venemaa rahvaste kirjanduse dotsent
galant@udm.ru

Teesid: Artiklis on vaatluse all kevadkombestik, Kaama-taguste udmurtide suvised palvused ja udmurtide pühad (suurpäev, adrapüha, lihavõtted, mälestuspäevad jne) COVID-19 tingitud karantiini ajal, samuti karantiinist ja eneseisolatsioonist ajendatud naljalaulud ja tšastuškad. Artikkel on esimene katse kirjeldada ja iseloomustada udmurdi pärimuskultuuri näitel ülemaailmse pandeemia mõjusid. Analüüsiks kasutati internetipostitusi, rajoonilehtede artikleid ja autorite vaatlusandmeid. Esitatud andmed võimaldavad hinnata udmurdi kombetalituste vormi muutumist ja inimeste adapteerumist kriisisituatsioonis. Eneseisolatsioon tekitas paljudes külaelanikes ärevust, sest pidustusi ei olnud võimalik läbi viia reaalajas ja tavapärasel kohas. Internetipostitused kinnitasid, et udmurdid jagavad meelsasti pühade ettevalmistusi ja nende pidamist, nad postitavad õnnitlusi sõpradele ja sugulastele, võimaldades osa saada nii rõõmsatest kui ka kurbadest emotsioonidest. Internetisaitidele paigutatud humoristlikud udmurdi laulud ja tšastuškad aitavad hakkama saada koroonaviirusest tingitud keerulise olukorraga riigis.

Märksõnad: COVID-19, eneseisolatsioon, internet, kombestik, naljalaulud, pärimuskultuur, pühad, tšastuškad, udmurdid, virtuaalreaalsus

Koroonaviiruse põhjustatud haigusest COVID-19 tingitud keeruline epideemiline olukord maailmas seadis pärimuskultuuri teatud tingimustesse: paljuski muutus rahvalike kommete ja talituste vorm, sest inimestel tuli tänava nende läbiviimisest loobuda (vt nt Koronavirus; Manitškin 2020; Japontsõ 2020; Amelina 2020; Prange & Žukov 2020; Kulitšenko 2020). Teisest küljest tõi pandeemia esile kriisiületamise arhailised skeemid ja meetodid (Volodina 2020; Traditsioonaja meditsina 2020; Korovina 2020).

Koroonaviiruse nakatuspuhangu tõttu otsustas valitsus kehtestada kõigis Venemaa piirkondades alates 30. märtsist 2020 karantiini ja nõuda eneseisolatsiooni järgimist, mis tähendas, et tuli viibida kodus ja loobuda massiüritustest.

Tuleb märkida, et enne 2020. aasta alguse sündmusi avaldasid välistegurid udmurtide pärimuskultuurile mõju pikkamööda. Karantiin ja eneseisolatsioon seadsid kultuurikandjad keerulisse olukorda: loobuda tuli juurdunud tavadest ja käitumise stereotüüpidest ning otsida kompromisse ja adapteeruda tekkinud olukorraga.

Käesolevas artiklis analüüsime udmurtide kevadiste kombetalituste toimimist pandeemia tingimustes (tavanditsükkel *Былдзын нунал* – suurpäev; rahvakalendri aasta ja kevadiste põllutööde algust märkiv *Акашка* – adrapüha¹; *тулыс кисьтон* – kevadine mälestuspäev; samuti Baškortostani udmurtide suvised palvused). Valik tuleneb sellest, et just need kombetalitused ja pühad langesid Venemaal karantiiniaja kriitilisse perioodi. Artiklis antakse ülevaade ka koroonaviiruse ja eneseisolatsiooni teemaliste laulude- ja tšastušcade loomest kui ühiskonna reaktsioonist erakorralistele elusündmustele.

COVID-19 tingitud kriis põhjustas osadel informantidest rahutust, sest see võib õhutada inimesi järgmistel aastatel sootuks loobuma niigi hääbuvate kommete täitmisest. Nagu informandid märkisid, oli kollektiivne osalus ja suguvõsade konsolideerumine ohus individualismi kasuks, kuivõrd mainitud pühad eeldavad paljude inimeste osalemist, sugulaste kodude ja pühapaikade külastamist, osalemist ühissöömaajal. Näiteks on viimastel aastatel järkjärgult hääbunud lõunapoolsete udmurtide suurpäeva rituaalne ringkäik meesliini sugulaste kodudesse (*восьнерге*). Mõnes piirkonnas on osa peresid suguvõsast eemaldunud ja lakanud selles ringkäigus osalemast. Kevadise mälestuspäeva (*тулыс кисьтон*) rituaalne ringkäik oli paljudel etnograafilistel rühmadel piirkonniti täiesti kadunud juba 19. sajandi alguseks. Selle praktiseerimist võib kohata ainult üksikutes paiksetes tavades või üksikute perede puhul.

Pandeemia ajal olid keelatud ka massikogunemised, kalmistute ühiskülastused, sellest anti teada massiteabevahendite uudistesaadetes ja/või asundustes ülesriputatud teabelehtedel. Mõnes piirkonnas valvas kalmistu sissepääsu juures liikluspolitsei, väljas olid politseibrigaadid, kes jälgisid karantiinõuete täitmist. Külaelanikud pidid loobuma ka pühapaikade ühiskülastustest ja palvustel osalemisest.

Samal ajal suurenes inimeste internetiaktiivsus, eelkõige oli see täheldatav sotsiaalmeedias (nt VKontakte, Facebook, Odnoklassniki, Instagram).

Selle tõttu said uurimisallikaks kõikvõimalikud antud teemaga seotud postitused udmurtidelt sotsiaalmeedias, veebiintervjuud ja suhtlemine eri rühmadesse kuuluvate udmurtidega, samuti autorite isiklikud tähelepanekud. Kuivõrd täisväärtuslikke välitoidi oli keeruline läbi viia, kasutasid autorid olemasoleva empiirilise materjali analüüsiks *online* meetodeid ja virtuaalse etnograafia lähenemisi (nt Markham 2004; Hine 2008; Sergejeva 2010).

Tuleb mainida, et kättesaadavuse ja inimeste vajaduste tõttu on internet tänapäeval mõjutanud oluliselt nii linna- kui ka maaelanikke. Külaelanike puhul viis eneseisolatsioon selleni, et avalik tähtpäevade pühitsemine ja kombetalitused kandusid üle virtuaalmaailma. Et sisustada inimeste jõudeaega, leidsid külakultuurimajad ja teised kultuuriasutused, kelle ülesandeks on rahvakogunemisega seotud ürituste korraldamine, uusi formaate: näiteks kultuurispetsialistide tehtud videod sündmustest, *online*-kontserdid jmt. Ühest küljest inimesed eraldusid, teisest küljest sai virtuaalmaailmast eri inimrühmade ühendaja.²

Udmurtide pärimuskultuur internetis ja elus

Kõikvõimalikud internetipostitused võib tinglikult jagada mitmesse teemarühma: pidustuseks valmistumine, pidustuste läbiviimine, rituaalsed toidud, õnnitlused, kombetalitustest teavitamine. Internetis leiduvatest materjalidest ilmneb, et osa õigeusklikke udmurte kasutab oma postitustes nii kristlikku kui ka rahvalikku sümboolikat ja terminoloogiat; teistel, kes on resoluutsemad kristlased, kohtab kristluse-eelseid elemente harva või puuduvad need sootuks. Udmurdi põlisusundi järgijatel kristlikku sümboolikat ei esine. Postitused on tehtud nii udmurdi kui ka vene keeles.

Anname lühiülevaate igast teemarühmast.

Pühadeks valmistumine

Kuivõrd eneseisolatsioon andis võimaluse veeta rohkem aega kodus ja sealjuures internetis, hakkasid inimesed sotsiaalmeediasse postitama, kuidas nad pühadeks valmistuvad. Enamasti pakuti vaatamiseks fotosid oma pühadetoitudest ja kaetud lauast koos tekstiga, mis teatas kombetalituseks valmis olekust (ekraanipilt 1). Jagati ka kulitši retsepte, pilte värvitud ja/või kaunistatud munadest. Üks postitus sisaldas andmeid piduriiete valimisest suurpäevaks (*Бидэ́ым нунал*) (ekraanipilt 2). Kaama-taguste udmurtide esindaja postitus Instagramis oli ajendatud kombest panna aknalauale laste jaoks uusi riideid, kingitusi ja värvitud mune, justkui oleks need suurpäevaks toonud valge habemega taat (*Тодды туш бабай*) (ekraanipilt 3). Peale selle korraldas Udmurdimaa Malaja Purga rajooni omavalitsusüksus Bagraš-Bigra lihavõtete eelaktiooni #окнаПасхи (#lihavõteteaknad), mis tähendas seda, et südaööseks tuli aknalauale panna põlev ikoonilamp (lampaad) ja foto sellest avaldada võrgustikus VKontakte vastava märksõnaga (#окнаПасхи) (ekraanipilt 4). Korraldajate

sõnul oli aktsiooni eesmärk anda inimestele võimalus jagada teistega lihavõtterõõmu. Ilmselgelt aitab ühistegevus leevendada ka pingeid. Olgu öeldud, et Bagraš-Bigra oli aprillis 16päevases karantiinis, sest kohalikul elanikul oli leitud COVID-19 tekitav viirus.

Ольга Перовщикова
18 апр в 21:35

Христос воскрес! Христос воскрес! Христос воскрес!
Великтэмлы дась))) Нырысьсэ пыжи куличъёс)))
К Пасхе готова))) Первый раз пекла куличи)))
#Пасха2020

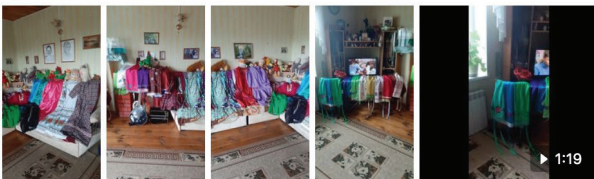

Ekraanipilt 1. https://vk.com/feed?w=wall62160647_7686, 2020.

Наталья Матвеева
18 апр в 21:52

Дорын умой, чуказе Быдз:ым нунал понна кыче меда дэремме дисялом ай малпай но. Кутски бугурьяськыны шифанерын, а отын...коня вылэм соос(может трос но овол дыр кин ке понна). Нош тиялд вань а удмурт дэремды но коня, мон чотай али, но мынам потиз 13. Весь уг на тыры ко:ты, адямиослэсь адзисько, яке басма чеберээ син азям йо:те ке, одно вурьтэме потэ. Разбирала шкаф и оказывается у меня столько(а может и нет) национальных удмуртских платьев. А мне хочется ещё.

Ekraanipilt 2. https://vk.com/feed?w=wall78392984_1912, 2020.

Ekraanipilt 3. <https://instagram.com/natiburdo?igshid=vakfekw744bk>, 2020.

МО "Биграш-Бигринское"
18 апр в 20:04

Интересная акция! Может поддержим?!

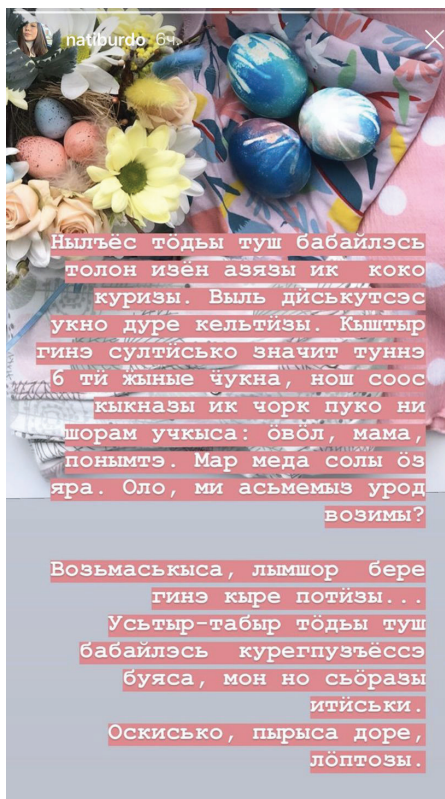
✓ В нынешнем году из-за пандемии коронавирусной инфекции миллионы верующих вынуждены встречать Пасху дома. Люди напуганы, но мы можем исправить ситуацию. Давайте сообщим миру весть, побеждающую страх: Христос воскрес!

✓ Сегодня в полночь зажгите масляную или неугасимую лампаду и поставьте ее на подоконник примерно на один час. Можете сфотографировать ее, а затем разместить снимок в социальных сетях, сопроводив хештегом #окнаПасхи.

✓ Делитесь друг с другом пасхальной радостью. Пусть все знают, что там, где Бог, всегда есть место надежде. В Евангелии сказано: «И свет во тьме светит, и тьма не объяла его».

🕯 Соблюдайте меры пожарной безопасности. Не размещайте лампы вблизи штор и легковоспламеняющихся веществ и предметов. Исключите доступ детей и домашних животных к источникам открытого огня. Не оставляйте зажженные лампы без присмотра.

✓ Друзья, акция «Окна Пасхи» — не замена богослужения. Она не заменит пасхальный крестный ход и церковные Таинства. Цель этой акции — дать людям возможность поделиться с окружающими пасхальной радостью.

Ekraanipilt 4. https://vk.com/mobagrashbi_gra?w=wall-165541235_4326, 2020.

Pühade pidamine

Salvestatud materjalidest nähtub, et sageli jagasid inimesed ka seda, kuidas nad kodus pühi tähistavad. Näiteks Irina Samigulova andis teada suurpäeva tähistamisest, õnnitles pühade puhul ja lisas ka foto 2020. aastast (ekraanipilt 5). Märkimist väärib, et see postitus tingis kohe Baškortostanis Burajevo rajooni Altajevo külas elava udmurdi ohvipapi Anatoli Galihhanovi vastukaja. Ohvipapp püüdis selgitada selle päeva käitumisreegleid ja rituaalseid norme. Ta kirjutas, et suurpäeval tuleb tingimata tuua allikast vett, kusjuures kaelkooku tuleb kanda ainult paremal õlal ning mingil juhul ei tohi veeanumaid maha panna. Alkoholi tohib pruukida alles pärast keskpäeva, kui on peetud perekondlik palvus ja söödud pühitsetud putru. Instagrami kasutaja Valera Sabantšin Baškortostani Tatõšlõ rajooni Malaja Balzuga külast avaldas oma isa ja poja palvepöördumise märksõnaga #нашумрадиууу (#meietraditsioonid, ekraanipilt 5). Et eneseisolatsiooni pühade ajal kontrolli all hoida, pidid mitmed rajoonides tegutsevad riigiasutused tegema reide. Näitena võib tuua Udmurtia Alnaši rajooni kultuuriosakonna juhataja Natalia Antonova postituse (ekraanipilt 7). Nähtavasti ei suudetud siiski kõigis külates karantiinist kinni pidada. Keskkonnas VKontakte tehtud postitusest on näha, et lapsed osalesid värvitud munade ja lihavõttekingituste otsimises, kuivõrd tava on autori arvates põlvkondade-ülese tähendusega (ekraanipilt 8). VKontakte Kukmori rajooni (Tatarstan) udmurdikeelse ajalehe *Vamõš* (Samm) grupis viidi läbi anonüümne küsitlus, kas vastaja lapsed käisid suurpäeval väljas mune otsimas, kusjuures vastusevariante oli kolm: käisid naabrite juures, ei käinud väljas, käisid läbi terve küla. Vastustest selgus, et naabrite juures käis 22,5% (üheksa vastust), munakorjamises ei osalenud 72,5% (29 vastust) ja kogu küla käis läbi kõigest 5% (kaks vastust). Vladimir Žukovi kommentaar, et ametnike keelust hoolimata käis tema pojaga naabrite juures mune otsimas, pälvis mõningaid negatiivseid vastukajasid. Tatarstanis Agrõzi rajooni Varkled-Bodja külas elav Natalja Matvejeva avaldas enda VKontakte kontol suurpäeva videoõnnitluse ja esitas koos oma emaga kombekohase laulu adrapüha (akaška) auks. 2017. aasta välitööde käigus salvestas Nikolai Anisimov selle laulu esitamise isaliini sugulastega peolaua taga (vt Toulouze & Anisimov 2018: 81). Udmurdi kultuuris on tava-ndilaulude või nende fragmentide esitamine rituaali käigus väga oluline, see tagab edu sakraalsetes tegevustes ja müütilise maailmaruumi korrastamisel. Tõenäoliselt selle tõttu mõjus laulu esitamine muude kombetalituste ärajäämisest hoolimata päeva erilisuse tähistajana ja kombetalituse tingliku täitmisena.

Veel ühe näitena võib tuua Udmurdimaa Malaja Purga rajooni Bobja-Utša küla elaniku Olga Silvestrova VKontaktesse postitatud video, kus tema ämm Maria Silvestrova (snd 1938) esitab Mõnjaki suguvõsa laulu³, mida

lauldi lihavõtete ajal kodudes ringkäiku tehes (ekraanipilt 9). Laulu nimi viitab selle funktsionaalsele tähendusele, võib-olla just sellepärast palus minia pealesunnitud karantiinis ämmal lihavõtete ajal seda laulda. Videos on näha, et elatanud naine laulab laua taga istudes koos lastega, mis iseenesest sümboliseerib pühadelauas istumist. Kuivõrd sedalaadi laulud on haruldased ja hääbumas, toome ära laulu teksti:

<i>Ар(ы)мись огпол лыктылэ (й)ук Быдзын нунал юондыр, Ой(ы)долэ но шул(ы)дыр(ы) карыса, кыр(ы)заса пукоме. Ой(ы)долэ но шул(ы)дыр(ы) карыса, кыр(ы)заса пукоме.</i>	Vaid korra aastas tuleb ju püha suur päev, Rõõmustagem lauldes laulu, istugem. Rõõmustagem lauldes laulu, istugem.
<i>“Осто гынэ” шу(в)имы ке, Инь(ы)мар кабыл(ы) мед кароз. Кырым(ы) тыр(ы) гынэ (й)асьмиёс, мусо гынэ кайёсы. Кырым(ы) тыр(ы) гынэ (й)асьмиёс, мусо гынэ кайёсы.</i>	Kui vaid ütleme “Oste” ⁴ , las Inmar ⁵ kuuleb. Meid on vaid käputäis, mu armsad. Meid on vaid käputäis, mu armsad.
<i>Кизыылэм но ю-няньёсмы сизыылозь мед кисьмалоз, Ужась гынэ адямиёслы тазалыкзэс мед сётоз. Ужась гынэ адямиёслы тазалыкзэс мед сётоз.</i>	Las meie külvatud vili sügiseni küpseb. Tööinimestele tervist las [Jumal] kingib. Tööinimestele tervist las [Jumal] kingib.
<i>Ой, тау улэ, тау улэ (й)ук, мусо гынэ кайёсы, Талэсь но бон(ы) бадзынь(ы)ёссэ шодьтыса но(й) улэлэ. Талэсь но бон(ы) бадзынь(ы)ёссэ шодьтыса но улэлэ.</i>	Oi, aitäh, aitäh teile, mu armsad, Rohkem seda [küllust] leides elage. Rohkem seda [küllust] leides elage.
<i>Тау карыса (й)ум(ы) кошкиське, нош но вуомы (й)али, Тау карыса (й)ум(ы) кошкиське, нош но вуомы али.</i>	Tänades ei lähe ära ja uuesti tuleme taas. Tänades ei lähe ära ja uuesti tuleme taas.

(https://vk.com/id161457323?w=wall161457323_550, 2020).

Alnaši rajooni kultuurimaja (Alnaški RDK) grupis kuulutati välja Udmurtia riikluse⁶ sajandale aastapäevale pühendatud etnomaraton “Sajandi laegas” (*Дар шыкыс*) märksõnadega #культураУдмуртии (#Udmurdikultuur), #этомь (#needolememeie), #АлнашскийРДК (#AlnašiRKM), #сидимдома (#istumekodus), #100летУдмуртия (#Udmurtia100). Projekti eesmärgiks märkisid korraldajad soovi suurendada huvi udmurdi rahva pärimuse ja vaimse kultuuri pärandi säilitamise vastu (https://vk.com/alnashclub145006838?w=wall-145006838_2653 – 02.10.2020). Etnomaratoni esimene rubriik oli “Meie emade ja isade laulud” (*Анай-атай гурёсмы*). Sinna kutsuti salvestama perekonnas või külas kasutusel olnud pühadega (*Быдзым нунал, Акашка, вёсьнерге*) kaasnevaid tavandilaule. Postitusele oli lisatud kümme rituaalsete laulude koduvideot. Lõviosa postitajatest moodustasid Alnaši rajooni elanikud, üks video oli saadetud Baškortostani Tatõšlõ rajooni Vjazovka külast.

Artikli kirjutamise käigus saime informantidelt teated, et ühes Tatarstani udmurdi külas ei jäetud karantiinist hoolimata kevadise kalendritsükli kombestikku täitmata. Kombetäitmine kulges vastavalt väljakujunenud traditsioonile peaaegu kõigi külaelanike osavõtul. Eneseisolatsiooni tõttu ei saanud pidustustel osaleda vaid need endised külaelanikud, kes olid siirdunud elama mujale ega olnud seetõttu enam küla alalised elanikud. Otsuse pidustuste läbiviimiseks tegi külarahva enamus. Nagu naljatades ütles üks informant: “Me ju desinfitseerime ennast koroonaviiruse vastu” (anonüümne suuline teade 2020), pidades silmas alkoholitarbimist. Tuleb märkida, et traditsioon ei ole siin kunagi katkenud, isegi nõukogude ateismi ja religiooni tagakiusamise tingimustes. Enamgi veel: 19. sajandi ja 20. sajandi alguse teadlased mainisid nende udmurtide seas traditsioonide innukat järgmist ja säilitamist. Sellest tulenevalt võib mõista, miks nad valisid isegi 21. sajandi alguse ülemaailmse pandeemia ajal oma usu ja traditsioonide järgimise.

Keerulises olukorras olid ka õigeusklikud udmurdid. Koroonaviiruse tõttu oli koguduseliikmetel ja palveränduritel keelatud külastada kirikuid (ekraanipilt 10), selle asemel soovitasid vene õigeuskirikiku esindajad jälgida jumalateenistuse otseülekannet. Peale selle põhjustas kogu maailma puudutanud COVID-19 seotud ohtlik olukord ärevust seoses õnnistatud tulega Jeruusalemmas. Räägiti, et see tuli ei lasku maa peale ning see tähendab lõpuaegade algust. Peaaegu kõik massiteabevahendid, blogijad ja internetikasutajad rääkisid maailmalõpu saabumise võimalikkusest, mis tekitas rahva seas veel suuremat paanikat ja ärevust. Pühakodades viidi jumalateenistusi siiski läbi, kuid piiratud arvu inimeste osalusel: vaimulikud, lauljad, abilised. Nii võisid Udmurtia Iževski koguduses lauljad külastada pühakoda ja osaleda jumalateenistustel (Irina Ptšelovodova suuline teade 2020). Sel moel viidi pühakodades läbi jumalateenistusi ning neid kanti üle televisioonis ja sotsiaalmeedias. Näiteks väärtustas Galina

Šušakova oma postituses udmurdikeelset jumalateenistust, tänades preestreid, isa Pavelit ja isa Mihhaili, samuti lauljaid (ekraanipilt 11). Lihavõtete jumalateenistuse ajal seisis mõned kodus televiisori ees, süütasid küünlad ja palvetasid. Täpselt nagu kirikus teenistuse ajal. Teised pidasid nõu vaimulikega ja sõltuvalt oma olukorrast palvetasid üksi või koos perega. Paljud palusid palvetes kaitset ähvardava ohu eest. Kuid nagu märgivad informandid, ei toonud need pealesunnitud tingimused rõõmu ega lasknud tunda lihavõtete tähistamise pidulikkust. See võis olla tingitud asjaolust, et puudu jäi pühäl osalemise kollektiivsus, puudus vaimse ühtsuse tunnetamine tähtsal sündmusel, ei olnud võimalik minna pühalikuse koondumise keskusse pühakotta jmt. Päevi enne ja pärast lihavõttepühi loetakse õigeus suurteks päevadeks, seepärast on ka nende päevade jumalateenistustel osalemine koguduseliikmete silmis eriline. Pühakodade külastamise keelu tõttu otsisid paljud udmurdid võimalust anda üle kirjakesi tervise ja meelerahu taotlemiseks, et vaimulikud neid liturgia käigus ette loeksid: näiteks kes tundis isiklikult isa Pavelit, helistas otse talle, teised kasutasid lauljate vahendust. Tervikuna on udmurdi jumalateenistuste eripäral palju ühisjooni tseremoniaalsete kogemustega Venemaa teistes piirkondades (vt nt Soldatov 2020; Kuznetsova 2020; Radchenko 2020).

Erakorralistes tingimustes möödus ka kevadise mälestuspäeva (*тулыс кисьтон*) tähistamine, mis üldjuhul peetakse nädal pärast suuropäeva (*Былдым нунал*). Kevadiste mälestuspäevade raames külastatakse ka 9. mail kalmistut. Algselt mälestati sel päeval Suures Isamaasõjas langenuid, hiljem muutus see kõigi lahkunute mälestamise päevaks. Nagu lihavõtete pühitsemise ajal, ei lubatud ka mälestuspäevi läbi viia ega kalmistuid külastada suurte rahvammasside osalusel. Mõnes piirkonnas, kus on veel kombeks külastada sugulaste kodusid, viidi kevadised mälestamised läbi vaid kõige lähemate sugulaste ringis (ekraanipilt 12). Teisel juhul viidi mälestuspäev läbi pereringis. Informantide sõnul tekkis ühes Baškortostani rajoonis teatav paradoks: vaatamata koroonast tulenenud keeldudele oli laupäevakul ette nähtud kohalike kalmistute koristamine. Osa elanikkonnast järgis eneseisolatsiooni ettekirjutusi ja veetis mälestuspäeva kitsas pereringis ega külasthanud lahkunute kalme. Kuid informantide sõnul osales suurem osa inimestest siiski traditsioonilisel kalmistukülastusel. "Kalmistul oli nagu sabantui," märkis üks informant (anonüümne suuline teade 2020). Mõnel juhul eirati ettevaatusabinõusid ja isikliku kontakti vältimise nõuet: näiteks kostitati üksteist traditsiooni kohaselt ühisest pitsist, paljudel ei olnud maske (anonüümne suuline teade 2020). Samuti sõitsid kevadisteks mälestuspäevadeks ja 9. maiks kohale teistesse rajoonidesse ja linnadesse siirdunud külaelanikud, et külastada oma lahkunud esivanemaid. Siinkohal tuleb märkida, et mõnel pool (nt Iževskis) ei olnud selleks ajaks enam karme nõudeid ega karme kalmistu külastamise keelde, kuid nakkusoht püsis. Koos

lahkunute mälestamisega palusid inimesed kaitset pandeemia levimise eest. Enamgi veel. Nagu teatasid informandid, kogunes ühes Udmurtia rajoonis matustele üsna palju inimesi, ühel juhul saadeti viimsele teekonnale lahkunud naist, teisel juhul meest. Ükski matustel osalenutest ei tunnetanud tõsist haigestumise ohtu, traditsioon osutus tugevamaks kui äsjakehtestatud käitumisreeglid. Toodud näited viitavad erilisele suhtumisele lahkunud sugulastesse, samuti kindlat usku nende abisse ja soosingusse. Informantide sõnul peetakse kevadisi mälestamisi ja 9. maid surnute pühaks, seepärast ootavad nad oma elusolevaid sugulasi. Arvatakse, et kõige lihtsamate kombetalituste eiramine (surnud sugulaste haudade mittekülastamine või nende mittemälestamine) võib kaasa tuua mitmeid ebameeldivusi.

Ирина Самигулова

19 апр в 18:52

Сегодня у закамских удмуртов «Быдзынал» (Великий день), совпадающий по срокам с православной Пасхой. Заранее иду за родниковой водой. Ведь и каша и чай должны быть приготовлены на родниковой воде. В обед начинаю варить ритуальную кашу на мясном бульоне. После обеда приготовления заканчиваются, и на стол стелю белую скатерть, кладу специально испеченный в этот день хлеб, ставлю солонку с солью, миску крашеных яиц, кумышку, табани и кашу.

Счастья, мира, благополучия, здоровья любимым детям и семье, близким и друзьям, родственникам, пусть у всех все будет хорошо!

Мира и добра Всем!

Быдзынал праздникин ваньдэс но!

Сюлмысь куриськыса жук сиимы.

Ekraanipilt 5. https://vk.com/feed?w=wall22919365_12005,2020.

Ekraanipilt 6 (paremal). <https://instagram.com/valera.sabanchin?igshid=1prluiaho9jcu>, 2020.

Наталья Антонова

19 апр в 13:01

Недавно пришла домой с рейда (в рамках карантина). Замерзла 😓. Теперь можно и побаловать себя праздничным обедом! 😊 Христос воскрес всем! Будьте здоровы! Берегите друг друга! ❤️
#СветлаяПасха
#Оставайтесьдома

Ekraanipilt 7 (ülal).
https://vk.com/feed?w=wall187813714_2144, 2020.

Алевтина Федорова

28 минут назад

А вот и наша Пасха! 😊 Когда то мы тоже ходили по домам и было очень весело и круто, в детстве очень ждали этот праздник, а теперь наши дети. И конечно же как без маминых любимых ватрушек с творогом 😊

Ekraanipilt 8. https://vk.com/feed?w=wall142962886_1592, 2020.

Ольга Сильвестрова

19 апр в 14:08

#Кырза_но_Вера_но_Пурга #ПургаГурта
#Поёт_и_Рассказывает_Пурга #ПургаДома

Христос воскресел!
Христос улз:ыса султи:з!

Эдэйгуртысь Мыняк боляклэсь Паска нерге ветлон гурээ кырз:а Сильвестрова Мария Николаевна, 82 арес.

VID_20200419_122234.mp4

5 363 просмотра

Ekraanipilt 9. https://vk.com/id161457323?w=wall161457323_550, 2020.

МОЯ УДМУРТИЯ. ИВОРЬЁС

18 апр в 8:15

🏠 Шаерамы черкьёсын вöсьякськсьёсты доразы пукыны куро. 17-тй оштолзэысен коронавирус инфекциез алон выльсь черкьёсы но храмьёсы пыраны уг яра. Службаос калыктэк ортчылозы. #МынамУдмуртие телерадиокомпания туннэ 23 час 30 минутысен ме́чак эфирын возьматоз Ижкарись Михайло - Архангеллэн кафедральной соборысьтыз празниклы сйзем службаез. Учкыны луоз Удмуртия телеканалысь но myudm.ru сайтысь. Озыи ик чöлскетьёс луозы мерлыко герзетьёсмы пыр. Уте асьтэды, матысь адымиостэс! Пуке дорады!

Ekraanipilt 10. https://vk.com/myudm?w=wall-25185834_24314, 2020.

Галина Шушакова

18 апр в 23:25

Христос куләмысь улз:ыса султи:з!Тау, Инмарлы, удмурт служба мынэ! Тау, отец Павеллы, отец Михаиллы, чирди:сьёслы!!! Тазалык Ти:ледлы🙏!🙏!

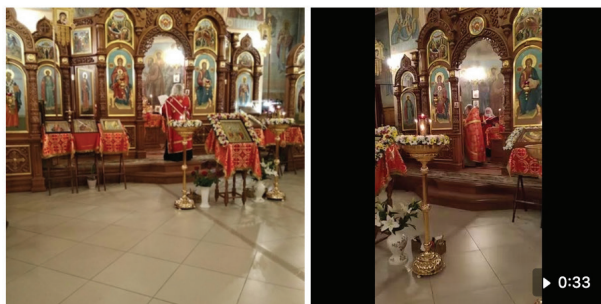

Удмурт черк/Удмуртские службы/Udmurt church

18 апр 2020 в 23:19

Христос куләмысь улз:ыса султи:з!

Христос Воскресе!

Ekraanipilt 11. https://vk.com/feed?w=wall55651469_1753, 2020.

Екатерина Шакирова

2 мая в 15:10

Кисьтон.

НБ, 2020.

Ekraanipilt 12. https://vk.com/shaislamova15?w=wall160459663_7557, 2020.

Õnnitlused

Paljudes postitustes õnnitleti pühade puhul nii udmurdi kui ka vene keeles, mõnikord erinevate sisu kajastavate märksõnade all: nt #будзынал, #великтэм, #пасха. Mõne sisuks oli lühike õnnitus, teistel lisandusid mitmesugused soovid, sageli sooviti tervist ja kaitset haiguste eest. Toome mõne näite.

Будзыналэн!!! Та питрес курегпуз кадъ, тыр но чыж-чыж мед луоз улонды!!! Вань шуг секытѣс палэнтй мед ортчозы коркаостэс.

*Со светлой Пасхой Вас!!! Пусть ваша жизнь будет такой же здоровой, насыщенной как это праздничное яйцо!!! Пусть все несчастья и беды обойдут Вас стороной!*⁷ [Helgeid lihavõtteid!!! Olgu teie elu sama terve, küllastatud nagu see pühademuna!!!] (ekraanipilt 13) (https://vk.com/shonerpaul?w=wall44496167_8688 –06.10.2020).

*ХРИСТОС УЛЗЫСА СУЛТЭМ! ЗЭМ НО УЛЗЫСА СУЛТЭМ!
ЮГЫТ АКАШКА НУНАЛЭН ТИЛЕДЫЗ! АРМЫ КАПЧИЕН,*

Павел Александров
19 апр в 15:45

Будзыналэн!!! Та питрес курегпуз кадъ, тыр но чыж-чыж мед луоз улонды!!! Вань шуг секытѣс палэнтй мед ортчозы коркаостэс.

Со светлой Пасхой Вас!!! Пусть ваша жизнь будет такой же здоровой, насыщенной как это праздничное яйцо!!! Пусть все несчастья и беды обойдут Вас стороной!

#будзынал
#великтэм
#пасха
#светлаяпасха
#христосвоскрес
#воистинувоскрес
#shonerpaul

▶ Мужской вокальный ансамбль "Валаам" — Тропарь Пасхи 3:26

▶ Андреева Александра Ильинична 1936 г.р., ... — Айкай (Кален... 1:50

*ШУЛДЫР УЖЪЁСЫН МЕД
ОРТЧОЗ! ТАЗАЛЫК, ТУПАСА
УЛОН, ШУДБУР, КАНЬЫЛЛЫК
МЕД ЛУОЗ КОТЬКУД КОРКАН!*

[Kristus on üles tõusnud. Tõepoolest tõusnud. Helget adrapäeva teile! Las meie aasta möödub kergelt ja rõõmsate töödega! Olgu tervis, üksteisemõistmine, õnn, kergus igas kodus!] (https://instagram.com/ymia_library?igshid=torhntvzvzlv –20.04.2020).

*Ваньдэсты Быдзым Паскаен!
Котькуд семьяе мед пыроз Яратон,
Тазалык, Шудбур, вань висенъес
палэнэти мед кошкозы! Чагыр
инбам но яркыт шунды котьку мед
луоз! [Õnnitlen kõiki suure lihavõtte
puhul! Tulgu Armastus, Tervis, Õnn*

Ekraanipilt 13. https://vk.com/shonerpaul?w=wall44496167_8688, 2020.

igasse kodusse, mingi meist kaarega mööda kõik haigused! Olgu alati sinine taevas ja ere päike!] (https://vk.com/feed?w=wall251706873_893 – 19.04.2020).

Ӗчкыласьком Быдӓым нуналэн! Великтэмен! Акашкаен! Быдӓынналэн! Сюлэмӓсмес мед шунтоз ӓчезлы оскон! Уте асьтэды, котырысь адымиостэс, эн ыштэ саклыктэс! Тазалыко луэ!!! [Õnnitleme suure päeva puhul! Head suurt päeva! Akaškat! Head suurt päeva! Soojendagu meie südant usk ja headus! Hoidke ennast, lähedasi, ärge kaotage ettevaatust! Olge terved!] (ekraanipilt 14) (https://vk.com/myudm?w=wall-25185834_24321 – 06.10.2020).

Как жаль, что мой кулич не подарить, яйцо по интернету не отправить... Осталось лишь “ХРИСТОС ВОСКРЕС!” сказать и луч тепла в душе у вас оставит!!! Со светлым праздником Пасхи, друзья! [Kui kahju, et ma ei saa kinkida oma kulitšit, interneti teel muna ei saada... Jäeb üle vaid öelda “KRISTUS ON TÕUSNUD!” ja jätta teie hinge soojuskiir!!! Häid lihavõtteid, sõbrad!] (ekraanipilt 15) (https://vk.com/id455362247?w=wall455362247_1418%2Fall – 06.10.2020).

Югыт Пасхаен! Быдӓынналэн! Ваньмыз умой мед луоз! [Helgeid lihavõtteid! Head suurt päeva! Mingi kõik hästi!] (https://vk.com/feed?w=wall10544255_2116 – 19.04.2020).

<i>Ӗчкыласьком Акашкаен!</i>	Õnnitleme Akaška puhul!
<i>Чылкыт малпанӓсын</i>	Puhaste mõtetega
<i>Тырмытом улонмес.</i>	Täidame oma elu.
<i>Ӗчезлы осконэн</i>	Usu ja headusega
<i>Юнматом сюлэммес</i>	Kinnitame oma südamed

(ekraanipilt 16) (https://vk.com/feed?w=wall128050325_1070 – 20.04.2020).

Udmurdi ohvripapp Anatoli Galihhanov avaldas oma VKkontakte seinal isegi palve-tekstid: üks palve sugukonna heaks, palvele on lisatud foto suvisest palvusest pühas metsasalus; teine suuropäeva püha heaks, selle juures on tabannide⁸ (kui rituaalis olulise roa) foto; samuti 1973. aastast säilinud ohvripapp Islam Armanšini palve audiosalvestis.

ШУДО БУРО МЕД ЛУОЗ БЫДӓЫНАЛМЫ!!! Тани нош улон сюрэслэсьлэсь ог зоззэ ортчим. Куриськемӓсмь Инмар Бабыкаймь доры мед вуоз. Куриськемӓс кабыл мед кароз, мед басьтоз. Омин! [Olgu meie suur päev õnnelik! Ja jälle oleme läbinud ühe osa oma eluteest. Kandugu meie palved meie vanema Inmarini. Kuulgu ja võtku vastu meie palved. Aamen!] (https://vk.com/id82757120?w=wall82757120_1447 – 25.04.2020).

Выжы понна куриськон

*Югыт но мусо Инмаре-Кылчинэ,
Азъпалан улонын милемлы Тон юртты!
Выжымес шудбурен, зечлыкен юнматы.
Кутскем ужъёмес пумозяз вуттыны
Кужымдэ но визьдэ сёты Тон, Инмаре!
Янгыш сюрслэсь уты Тон выжымес,
Азвесь кенерен котырты
дышмонлэсь.*

*Через”, кыльдэез” тузонэн Тон пазьгы,
Андан-азвесен тазалык Тон сёты,
Мамык кыиныйд вешалля ныллимес,
Югыт Шундыен шунты та улонмес!
Ванен но бурен, тыр шудэн но зечен,
Гид тырос пудоен, бакча емышен,
Нянен но вёен, мушен-чечыен,
Нылын но пиен, семьяен,
туганэн,
Калыкен огкылысь улондэ сёты Тон,
Инмаре!
Кабыл но басьты куреммес милесътым,
Югыт но мусо, Инмаре-Кылчинэ!
Омин! Омин! Омин!*

Palve sugukonna eest

Mu helge ja armas Inmar-Looja,
Aita meid tulevikus!
Meie sugu õnne ja heaga kinnita.
Alustatud tööde lõpule viimiseks
Anna jõudu ja mõistust, mu Inmar!
Hoia meie sugu vale tee eest,
Hõbedase taraga ümbritse vaenlase
eest.

Haigus ja nakkus pühi tolmuks,
[Justkui] terasene hõbe tervist Sa anna,
Õrna käega silita meie lapsi,
Heleda Päikesena soojenda meie elu!
Külluse, täieliku õnne ja headusega,
Täis laut karjale, juurviljaga,
Leiva ja võiga, mesilaste ja meega,
Tütarde ja poegadega, perega,
suguvõsaga,
Kooskõla rahva eluga Sa anna,
Mu Inmar!
Võta vastu meie palved,
Mu helge ja armas Inmar-Looja!
Aamen! Aamen! Aamen!

(https://vk.com/id82757120?w=wall82757120_1440 – 25.04.2020).

Valeri Nuriahmetov avaldas VKontakte seinal koos õnnitlusega perekonna arhiivist pärit foto, millel lapsed näitavad värvitud kanamune (ekraanipilt 17). See näide demonstreerib pöördumist perekonnaalbumi kui pere ajaloo hoidja poole, samuti virtuaalset pöördumist pere poole, niiviisi saab pühade ajal avalikuks emotsionaalne ühtsus sugulastega, millest eneseisolatsiooni tõttu ilma oli jäänud.

Asutustele mõeldud õnnitlustega postitusi tegid avaliku elu tegelased, kes rõhutasid vajadust püsida kodus eneseisolatsioonis ja järgida profülaktikanõudeid. Eriline tähendus on neis postitustes illustratsioonidel ja fotodel, mille seast omakorda võiks esile tõsta foto kaetud pühadelauast ja selle vormistusest rituaalsete roogadega, erinevate pühi tähistavate atribuutidega, mis sümboliseerivad pühi (nt pajuoksad, küünel, lilled, Kaama-tagustel udmurtidel laste uus rietus; ekraanipilt 18).

МОЯ УДМУРТИЯ. ИВОРЪЁС

19 апр в 10:08

Ӗчкыласьком Быдӓым нуналэн!
Великтӓмен! Акашкаен! Быдӓынналэн!
Сюлэмӓвсмес мед шунтоз ӓчезлы оскон!
Уте асьтӓды, котырысь адымиостӓс, эн ыштӓ саклыктӓс!
Тазалыко луӓ!!!

#МынамУдмуртие #МояУдмуртия #Иворъёс

04-19-10.33.48

2 239 просмотров

Ekraanipilt 14. https://vk.com/myudm?w=wall-25185834_24321, 2020.

Ольга Замараева-Антипина

19 апр в 6:41

Как жаль, что мой кулич не подарить, яйцо по интернету не отправить...
Осталось лишь «ХРИСТОС ВОСКРЕС!» сказать и луч тепла в душе у вас оставить!!!

Со светлым праздником Пасхи, друзья! 🕯️

Ekraanipilt 15. https://vk.com/id455362247?w=wall455362247_1418, 2020.

Людмила Филиппова
18 апр в 5:43

Ekraanipilt 16. https://vk.com/feed?w=wall128050325_1070,2020.

Валерий Нуриахметов
19 апр в 13:40

* БЫДЪЫМНУНАЛЭН! * Фотография из семейного альбома Нуриахметовых.

На фото: Руслан, Арина, Эльза Нуриахметовы и Дмитрий, Иван, Ирина и Алексей Тимирзяновы. А Валерий Нуриахметов (фотограф), как всегда, по эту сторону...

«Есть праздники, которые имеют свой запах. На Пасху, Троицу и на Рождество в воздухе пахнет чем-то особенным. Даже неверующие любят эти праздники. Мой брат, например, толкует, что Бога нет, а на Пасху первый бежит к заутрене...»
(А. П. Чехов, рассказ «На пути»).

<https://oshmes.rbsmi.ru/articles/lulcheberet/Kitis-po..>

Ekraanipilt 17. https://vk.com/feed?w=wall135609259_99037,2020.

Ekraanipilt 18. https://vk.com/feed?w=wall262345748_1048, 2020.

Selgitavad teated

Sel perioodil võis sotsiaalmeedias kohata ka postitusi selgitustega, mis tuleb teha selle või teise püha ajal, millised tegevused on soovitatavad, millised keelatud, milliseid toite valmistada jmt. Näiteks kirjeldab udmurdi ohvripapp Anatoli Galihhanov VKontakte leheküljel oma postituses suurpäeva (*Быдзыннал*) tähistamist. Ta kirjutab, et kõigepealt kutsusid külla sugulased, kes elasid küla selles osas, mis jäi jõe alamjooksule;⁹ suurpäeva ärasaatmisel (*Быдзыннал келян*) oldi külas juba sugulastel, kes elasid jõe ülemjooksu pool; kombestiku kohustuslik toit oli puder hanelihaga. Mainitud on sedagi, et mälestuspäevadel kutsutakse sugulasi kuuma suppi sööma majadesse, mis asuvad jõe ülemjooksu pool, seejärel külastatakse teiste kodusid, mis asuvad jõe alamjooksu pool. Sotsiaalvõrgustiku VKontakte Tatarstani Kukmori rajoonilehe *Vamõš* (Samm) grupis avaldati värvitud munadega illustreeritud väike teade tegevustest, mida sooritatakse lihavõtete ajal (suurpäev, adrapäev). Udmurdi pärimuse asjatundja, Baškortostani Tatõšlõ rajooni Aribaševo küla ohvripapi naine Lilia Garajeva avaldas udmurtide ühiskondlik-poliitilises kultuurhariduslikus ajalehes *Ošmes* (Allikas) artikli palvekäitumise reeglitest, milles kirjutab, et Kaama-taguste udmurtide traditsioonilisel suvisel mälestuspäeval ei tohi osaleda palju inimesi ning tuletas lugejatele meelde palvuses osalemise käitumisreegleid ja riieusnõudeid tseremoonia külastamise ajal (Garajeva 2020: 2).

Анатолий Галиханов

20 апр в 12:45

Азыло , Бдзыналэ, пересьёс вань дыря, кужмазы дыря ётчаськиськом вал. Нырысь ётё шурлэн уллань палаз улись туганьёс, собере Быдзынал келяку шурлен выллапалаз улись дорын кунояло вал. Обезательно жазег силен жук сиём вал. Али вань на меда сычёос? кылэм ёвёл. Нош кисьон дыря пось шьд сиыны ётчаськоно вылланысен уллане.

Ekraanipilt 19. https://vk.com/feed?w=wall82757120_1445, 2020.

"ВАМЫШ"

19 апр в 17:05

Быдзымнал, Акашка (Пасха)

Начало нового земледельческого цикла сопровождалось обрядами изгнания Шайтана, чтобы не испортил праздника. В этот день красили яйца и складывали их в лукошко вместе с зерном. Эти яйца вместе с зерном разбрасывали по полю и просили у бога хорошего урожая, зерен величиной с яйцо.

Ekraanipilt 20. https://vk.com/vamysh_kukmor?w=wall-108797331_3361, 2020.

COVID-19 ja Kaama-taguste udmurtide suvised palvused

Kaama-tagused udmurdid on ristiusustamist vältinud perifeersete udmurtide eriline etnograafiline rühm, kes tänini elab omaausundis. Tänavusuvised palvused möödusid eritingimustes. Näiteks Tatõšlõ rajoonis (Baškortostan) arutati karantiini ajal võimalust korraldada palvus interneti vahendusel nagu see toimus õigeusukirikute teenistuste ajal või näiteks maride traditsiooniliste palvuste puhul (Agavairem-online 2020). Kuid udmurdi palvuste ülekannet ei toimunud. Samas rajoonis Novotatõšlõ rituaalse haru¹⁰ preestrite ja vanemate nõukogu arutas eelnevalt palvuse läbiviimise tingimusi Novotatõšlõ külanõukogu esimehega. Nad said juhised, et palvusel osalejad kannaksid maske ja järgiksid ettevaatusabinõusid. Palvuse korraldajaid informeeriti, et tseremoonia ajal võidakse läbi viia kontrollimine. Kavandati, et kombetalituses osalevad üksnes ohvipapid ja mõned abilised, viiakse läbi külalpalvused *Гурт /-эн вöсь*, kuid jäetakse ära ringkonna palvus mitme ümbruskonna küla osalusel (Baidullina 2020). Vaatleme mõne näite, internetiandmetel ja veebiintervjuu põhjal mõningaid Kaama-taguste udmurtide palvuste läbiviimise iseärasusi COVID-19 tingimustes.

Tatõšlõ rajooni Urazgildõ külas (Baškortostan) viidi külalpalvus (*Гуртэн вöсь*) läbi neljapäeval, 4. juunil, kuigi traditsiooniliselt on palvusepäev reede. Informandid selgitasid seda asjaoluga, et palvus tuli läbi viia enne täiskuud, s.t neljapäeval, sest täiskuu langes reedele. Kaks päeva enne palvust kogusid spetsiaalselt määratud inimesed (üheksa naist) külaelanikelt palvuseks raha ja kruupe pudru jaoks, kogujate kohustuslikeks aksessuaarideks olid mask ja kindad (foto 1). Päev enne tseremooniat korraldati pühapaiga koristamine ja eelseisvaks palvuseks ettevalmistamine. Rituaal algas neljapäeval kell kaheksa hommikul. Sel aastal osalesid palvusel ohvipapp (*курисъкисъ*), meesabilised ja mõned naisabilised, kes puhastasid ohvrilooma sisikonda. Pühapaiga eest hoolitseja (*вöсь кызэ*) jagas tseremoonial osalejatele kaitsemaskid. Nii ohvipapp kui ka tseremoonial osalejad palusid palvetes kaitset maailma vallutanud ohtliku haiguse eest. Pärast palvuse lõppu maitsesid mõned osalejad pühapaiga piirde taga samakat. Teised külaelanikud ei tohtinud pühapaigas palvusel osaleda. Oma portsu pühitsetud putru said nad alles õhtul pärast palvuse lõppu, kella 16–17 paiku. Sama päeva õhtul kogunesid igas peres kõik ühise laua taha, et pöörduda palvetes jumalate poole ja maitsta putru (anonüümne suuline teade 2020).

*Foto 1. Palvuseks raha ja kruu-
pide kogumine Baškortostani
Tatõšlõ rajooni Urazgildõ külas.
Anna Baidullina foto, 2. juuni 2020.*

*Foto 2. Ohvipapp Ralif Garajevi
palvepöördumine Baškortostanis
Tatõšlõ rajooni Urazgildõ külas.
Anna Baidullina foto, 4. juuni 2020.*

*Foto 3. Palvusel osalejad Baškortostanis, Tatõšlõ rajooni Urazgildõ külas.
Anna Baidullina foto, 4. juuni 2020.*

Tatõšlõ rajooni Malaja Balzuga külas (Baškortostan) osalesid palvuses samuti vaid ohvrirapp ja mõned abilised. Kui varem kogusid pudrukruupe lapsed, siis tänavu kogusid kruupe ja raha seitse täiskasvanud abilist. Palvus ise peeti reedel. Erinevalt eelmisest näitest võttis kohalik ohvrirapp kuulda udmurdi traditsiooni asjatundjat Lilia Garajevat Aribaševo külast, tuginedes sellele, et täiskuu aeg algas alles reede õhtul vastu laupäeva. Samamoodi toimisid ka Novõje Tatõšlõ küla ohvrirapid. Pärast palvust toodi pühitsetud puder, ja seitse abilist jagasid selle külaelanikele. Eelmistel aastatel said inimesed rituaalse toidu vahetult pühapäigas (anonüümne suuline teade 2020).

Naabruses asuvas Baltatševo rajooni Asavka külas (Baškortostan) järgiti peaaegu kõiki suvise palvuse traditsioone. Ohvrirapi sõnul ei saanud sel aastal läbi viia vaid palvust maajumala auks, sest külas ei olnud sobivat ohvrilooma – musta karva lammast/oinast. Ohvrirapi andmetel helistas ta enne palvust Tatõšlõ rajooni ohvrirappidele ja konsulteeris nendega, kuidas nemad kavatsesid palvust uutes tingimustes korraldada. Nõupidamise tulemusena otsustas ta viia

läbi kõik palvused, kuid kasutada individuaalseid kaitsevahendeid (maskid, kindad, piirituslahus). Palvust külastasid vaid need külaelanikud, kes olid selleks soovi avaldanud, peamiselt eakad inimesed. On huvitav märkida, et selles külas elavad tatarlased toetavad udmurtide palvusi, annetades selleks raha. Tänavu ohverdas mitu tatari peret rahatähti nominaalväärtusega 50 ja 100 rubla. Ohvripapp palus palves lisaks kohustuslikele palvetele ka abi ja kaitset haiguste eest, pidades silmas ka tänavust pandeemiat. Koos kahe vanemaga palvetas ta põlvili, pühitses putru, mida jagati kõigile kohalolijatele. Mees märkis, et karantiini väljakuulutamise ajal sõitis külatänavatel kohalik politseinik, kes teavitas valjuhääldi vahendusel kohalikke vanemate inimeste väljas viibimise keelust. Pärast palvuse läbiviimist avaldati Baškortostani udmurtide udmurdikeelses ajalehes *Ošmes* (Allikas) lühiuudis pealkirjaga “Olgu nende palved kuulnud/vastu võetud” (*Вөсяськемзы кабыл мед луоз*) (Kirjanova 2020). Artiklis puudutati palvuse eripärasid, rõhutati osalejate väikest arvu ja väljendati lootust, et vaatamata kujunenud olukorrale kuuleb Inmar-Költšin külarahva palveid (*Ibid.*).

Foto 4. Palvuses osalejad Baltatševo rajooni Asavka külas (Baškortostan). Viktoria Kirjanova foto 2020.

*Foto 5. Rituaalse pudru valmistamine Baltatševo rajooni Asavka külas (Baškortostan).
Viktoria Kirjanova foto 2020.*

Laulud ja tšastuškad koroonaviirusest ja eneseisolatsioonist

Udmurdi kultuuris tekkis sel ajal ka huvitav nähtus: koroonaviiruse ja eneseisolatsiooni teemadel hakati septsüüm laule ja tšastuškasid¹¹. On teada, et iga rahva folklooris esindavad naljalaulud lüürilist poeesiat, sellepärast on nende peamine siht mitte kirjeldada mingeid sündmusi, vaid väljendada oma suhtumist nendesse, anda edasi tundeid, mõtteid, meeleolu. Teadetest selgub, et üldjuhul on laulude tekst autori koostatud, muusika võib olla nii rahvalik kui ka autori loodud. Üldiselt oli muusikaliste tekstide koostamine sel teemal laialdane (vt nt Tšastuški ot Kuz'mitša 2020; Tšastuški pro koronavirus 2020; Itogi konkursi 2020; Italianets sotšini 2020; Muusikavideo 2020; Kaha klip 2020). Huvitavaid näiteid õnnestus leida ka udmurdi nüüdiskultuurist. Toome ära meie käsutusse jõudnud laulude tekstid, millest paljud on humoristlikud.

Näide 1.

*Везде кипишь, везде шок,
Киттокын но тоже шок.
Та вирусэз маин виёд,
Рецептсэ кытысь шедьтод?
Та вирусэз маин виёд,
Рецептсэ кытысь шедьтод?*

*Ураме потса учки вал,
Ожкин но өвёл, паймод!
Доре прыса киме миськи,
Курыт вуэн чушиьски.
Доре прыса киме миськи,
Курыт вуэн чушиьски.*

*Сиса адзем вал чеснок,
Зыныз потэ, ой, чоньдод!
Собере нош курыт вуэн
Чыртыме гылтй кык пол.
Собере нош курыт вуэн
Чыртыме гылтй кык пол.*

*Кытын чырты, отын гылён,
Кошкиз, кошкиз гань-гань!
Вот табере мон валай,
Айбат «дару» принимай!
Вот табере мон валай,
Айбат «дару» принимай!*

(Anonüümne esitaja, Baškortostan, 2020).

Näide 2.

*Ужтэмлэсь уж луоз али –
Вина пöзьтыны пуктй.
Ужтэмлэсь уж луоз али –
Вина пöзьтыны пуктй.
Гажано туган-ешъёсын
Юны мед гождоз али.
Гажано туган-ешъёсын
Юны мед гождоз али.*

*Kõikjal kihad, kõikjal šokk,
Ja ka Hiinas šokk.
Millega küll tappa viirust,
Kus võiks leiduda retsept?
Millega küll tappa viirust,
Kus võiks leiduda retsept?*

*Läksin välja vaatama,
Kedagi ei ole, ime see!
Jõudsin koju, pesin käed,
Piiritusega veel kuivatasin.
Jõudsin koju, pesin käed,
Piiritusega veel kuivatasin.*

*Küüslauku süüa proovisin,
Hais nüüd tahab ära tappa!
Pärast jälle piiritusega
Kaks korda kõri loputasin.
Pärast jälle piiritusega
Kaks korda kõri loputasin.*

*Kus on kael, seal on ka kõri,
Läks ja läks nii libedalt!
Alles nüüd ma taipasin,
Head rohtu tuleb pruukida!
Alles nüüd ma taipasin,
Head rohtu tuleb pruukida!*

*Igavus toob kaasa töö –
Käima panin samaka.
Igavus toob kaasa töö –
Käima panin samaka.
Austes sugulasi-sõpru
Pühad meile kätte tulgu.
Austes sugulasi-sõpru
Pühad meile kätte tulgu.*

*Ай, три-дари та-там,
Вай, три-дари та-там.
Ай, три-дари та-там,
Вай, три-дари та-там.*

*“Коронавирус” шуыса
Доръёсамы пукиськом.
“Коронавирус” шуыса
Доръёсамы пукиськом.
Оскисько черъёс ортчыса,
Жоген чошен пумиськом.
Оскисько черъёс ортчыса,
Жоген чошен пумиськом.*

*Ай, три-дари та-там,
Вай, три-дари та-там.
Ай, три-дари та-там,
Вай, три-дари та-там.*

*Тазалык, шудбур сйзъыса,
Чаркамес шукком али.
Тазалык, шудбур сйзъыса,
Чаркамес шукком али.
Пуком удмурт гур кисьтыса,
Эктыса но шудыса.
Пуком удмурт гур кисьтыса,
Эктыса но шудыса.*

*Ай, три-дари та-там,
Вай, три-дари та-там.
Ай, три-дари та-там,
Вай, три-дари та-там.*

*Ой, эсьмаса, эсьмаса,
Сйзъыл палэзъ кисьмаса.
Ой, эсьмаса, эсьмаса,
Сйзъыл палэзъ кисьмаса.
Лыктэлэ вал тй, ешгёсы,
Чошен юом эсьмаса.
Лыктэлэ вал тй, ешгёсы,
Чошен юом эсьмаса.*

Ai, tri-dari ta-tam,
Vai, tri-dari ta-tam.
Ai, tri-dari ta-tam,
Vai, tri-dari ta-tam.

Koroonaviirus öeldes nüüd,
Kodudes me istume.
Koroonaviirus öeldes nüüd,
Kodudes me istume.
Usun, et kui haigus läheb
Varsti kokku saame taas.
Usun, et kui haigus läheb
Varsti kokku saame taas.

Ai, tri-dari ta-tam,
Vai, tri-dari ta-tam.
Ai, tri-dari ta-tam,
Vai, tri-dari ta-tam.

Tervist, õnne soovides
Kokku lööme peekreid me.
Tervist, õnne soovides
Kokku lööme peekreid me.
Udmurdi viise veeretades istume,
Tantsides ja mängides.
Udmurdi viise veeretades istume,
Tantsides ja mängides.

Ai, tri-dari ta-tam,
Vai, tri-dari ta-tam.
Ai, tri-dari ta-tam,
Vai, tri-dari ta-tam.

Oh juhtuks see kas olgu või
Pihlaküpsel sügisel.
Oh juhtuks see kas olgu või
Pihlaküpsel sügisel.
Tuleksite, sõbrad te,
Koos saaks pühi pidada.
Tuleksite, sõbrad te,
Koos saaks pühi pidada.

*Ай, три-дари та-там,
Вай, три-дари та-там.
Ай, три-дари та-там,
Вай, три-дари та-там.
Лыктэлэ вал тий, ешгёсы,
Чошен юом эсьмаса.
Лыктэлэ вал тий, ешгёсы,
Чошен юом эсьмаса.
Короновирусэз вормыса!*

*Ai, tri-dari ta-tam,
Vai, tri-dari ta-tam.
Ai, tri-dari ta-tam,
Vai, tri-dari ta-tam.
Tuleksite, sõbrad te,
Koos saaks pühi pidada.
Tuleksite, sõbrad te,
Koos saaks pühi pidada.
Koroonaviirust võites me!*

(Esitas Irina Minliaskarova, snd 1959, Tatõšlõ rajooni Starokalmijarovo küla (Baškortostan), 2020).

Näide 3.

*Мар нукиськод али дорад?
Мар карыса кыллиськод?
“Коронавирус” шуыса,
“Коронавирус” шуыса,
Пумиськытэк кыллиськом.*

*Mis sa istud kodus?
Millega sa tegeled?
“Koroonaviirus” üteldes,
“Koroonaviirus” üteldes,
Elame, ei kohtu me.*

*Мон азбаре потай али,
Юрт котырез тазартыны.
Мон азбаре потай али,
Юрт котырез тазартыны.
Курег басьтыса шашлык лэсьтй,
Настроениез жутыны.
Курег басьтыса шашлык лэсьтй,
Настроениез жутыны.*

*Läksin mina õuele,
Koduümbrust korrastama.
Läksin mina õuele,
Koduümbrust korrastama.
Ostsin kanaliha, marinaadi sai šašlõkk,
Tõstmaks oma meeleolu.
Ostsin kanaliha, marinaadi sai šašlõkk,
Tõstmaks oma meeleolu.*

(Anonüümne, Permi oblasti Tšernuška linn, 2020).

Näide 4.

*Вирус вуэм Алнаше!
Вирус вуэм Алнаше,
Калык урамысь ыше.
Ветло урамтй «эишгёс»,
Ваньзэс улляло соос.
Вася бертыны потэм,
Алнаш пала ни вуэм,
Дугдытэм сое патруль,*

*Viirus jõudis Alnašisse!
Viirus jõudis Alnašisse,
Inimesed kadusid tänavalt.
Kõnnivad tänaval „sõbrad“,
Kõiki ära ajavad.
Vasja sõitis oma koju,
Alnašile lähenes,
Patrull ta kinni pidas,*

*Поворачивай, пе, руль.
“Едь туда, откуда сам”,
Но пырон сюрес ворсам.
“Как же так?” – шуэ Васи,
“Я же местный Затча ни”.*

*«Как же так?» – шуэ Васи,
“Я же местный Затча ни.
Лэзе тй монэ гуртам,
Сю манет за это дам”.
“Уксёдэ тон ват бордад,
Со уксен ветлы в продмаг,
Ну, а маска ке кузьмад,
Может, ми лэзём гуртад.”
Василэн синмыз долказ,
Дас маска бардачоказ,
“Мелэ, ваньзэ сётйсько,
Тйледлы мон окисько”.
Баш на баш ужа Алнаш,
Васи тот ещэ торгоаш,
Со тодэ таре секрет,
Кыче ценится манет.
Со тодэ таре секрет,
Кыче ценится манет.
Кызы можно бертыны,
Алнаше но пырыны.
Алнаше но пырыны.*

(Ještšo raz pro 2020).

Keera ümber,
“Sõida sinna kust sa tulid,”
Tee nad kinni panid.
“Kuidas nii?” on Vasja hädas,
“Ma ju kohalik, Varzi-Jatčist.”
“Kuidas nii?” on Vasja hädas,
“Ma ju kohalik, Varzi-Jatčist.
Laske koju minna mul,
Annan teile sada rubla.”
“Hoia raha endale,
Mine poodi sellega,
Aga kui meil maski kingid,
Võime koju lasta [sind].”
Vasja vaatab imestades,
Kümme maski bardatšokis.
“Võtke, kõik ma ära annan,
Teid ma usaldan.”
Käsi peseb kätt Alnašis,
Vaat kus Vasja kauplemas,
Nüüd tal teada saladus,
Kuidas hinnatakse rubla.
Nüüd tal teada saladus,
Kuidas hinnatakse rubla.
Kuidas koju tulla saab,
Alnašisse sisse sõita.
Alnašisse sisse sõita.

Järgmine näide on seotud projektiga Ektonika (nimisõnast *ekton* – tants) ja Vladislav Goržakiga. Projekti esindaja noorluuletaja Bogdan Anfinogenovilt pärineb udmurdi-vene tekst, Vladislav Goržak seadis Vjatka-taguste udmurtide pulmaviisi põhjal melododia. Tulemusena valmis laulu “Minema siit, koroonaviirus” (*Кош татысь, коронавирус*) salvestis ja videoklipp, milles osalesid Udmurtia tuntud inimesed ja kõik aktsioonis osaleda soovijad (Ektonika 2020). Klipile on lisatud märksõnad #ЛучшеДома (#paremkodus), #ДорынУмойгес (#kodus on parem), #ОставайтесьДома (#püsigeekodus), #КоронаВирус (#kroonaviirus), #МояУдмуртия (#minuUdmurtia), #КылзэДорын (#kuulake kodus), #StayAtHome, #Удмурты (#udmurdid), #Удмуртия (#Udmurtia).

Näide 5.

*Я сижу на карантине,
Я сижу на карантине,
Убираться нет уж силы,
Нет уж силы!
Укно миськи, выж но миськи,
Оти миськи, тати миськи,
Нош ук куать час бере сиськи,
Куать час бере!*

*Астэ ачид нимаз висъян,
Астэ ачид нимаз висъян,
Карантин та акыльтйз ни,
Карантин та!
Кош татысь, коронавирус,
Кош татысь, коронавирус,
Эн ветлы татй тон, изъвер!
Эн, эн ветлы!*

*Ой, ты, порушка-пораня,
Ой, ты, эктоника родная,
Зачем я опять встал рано,
Очень рано!
Я за то люблю диваны,
Ой, я за то люблю диваны,
Поваляться с книжкой славно,
Можно славно!*

*Астэ ачид нимаз висъян,
Астэ ачид нимаз висъян,
Карантин та акыльтйз ни,
Карантин та!
Кош татысь, коронавирус,
Кош татысь, коронавирус,
Эн ветлы татй тон, изъвер!
Эн, эн ветлы!¹²*

Istun karantiinis,
Istun karantiinis,
Koristada pole jõudu,
Pole jõudu!
Aknad pesin, põranda pesin,
Seal ma pesin, siin ma pesin,
Jälle pärast kuut ma sõin,
Pärast kella kuut!

Eneseisolatsioon,
Eneseisolatsioon,
Karantiin on ära tüüdanud,
See karantiin!
Minema siit, koroonaviirus,
Minema siit, koroonaviirus,
Ära käi siin, metsik loom!
Ei, ära käi!

Oi, ajakene-hädakene,
Oi, Ektoonika armsake,
Miks ma jälle vara tõusin,
Väga vara!
Sellepärast armastan ma diivaneid,
Oi sellepärast armastan diivaneid,
Raamatuga lesida on mõnus,
Võib mõnuga!

Eneseisolatsioon,
Eneseisolatsioon,
Karantiin on ära tüüdanud,
See karantiin!
Minema siit, koroonaviirus,
Minema siit, koroonaviirus,
Ära käi siin, metsik loom!
Ei, ära käi!

За продуктами я вышел,
 Мусор выкинул не слышно,
 А погодка прям по кайфу,
 Прям по кайфу!
 Ку уни чорыгало мон,
 Цена вылын кырзало но,
 Одно ук вормом эшдӛс ми,
 Одно вормом!

Астэ ачид нимаз висъян,
 Астэ ачид нимаз висъян,
 Карантин та акыльтӛиз ни,
 Карантин та!
 Кош татысь, коронавирус,
 Кош татысь, коронавирус,
 Эн ветлы татӛ тон, изьвер!
 Эн, эн ветлы!

Массовый движ избегаю,
 Массовый движ избегаю,
 На балконе занимаюсь,
 Я качаюсь!
 На гармошке разминаюсь,
 На гитаре я лабаю,
 И чтобы не заразиться
 Распеваюсь!

Астэ ачид нимаз висъян,
 Астэ ачид нимаз висъян,
 Карантин та акыльтӛиз ни,
 Карантин та!
 Кош татысь, коронавирус,
 Кош татысь, коронавирус,
 Эн ветлы татӛ тон, изьвер!
 Эн, эн ветлы!¹²

Toitu otsimas ma käisin,
 Prügi vaikselt viskasin,
 Aga ilm on imeline,
 Täitsa imeline!
 Millal pääsen kalale
 Ja laval jälle laulan ma,
 Me võidame kindlasti, sõbrad,
 Võidame!

Eneseisolatsioon,
 Eneseisolatsioon,
 Karantiin on ära tüüdanud,
 See karantiin!
 Minema siit, koroonaviirus,
 Minema siit, koroonaviirus,
 Ära käi siin, metsik loom!
 Ei, ära käi!

Massikogunemisi väldin,
 Massikogunemisi väldin,
 Rõdul võimlen,
 Kiigun ka,
 Karmoškät mängin,
 Kitarril sõrmitseen,
 Et ei nakatuks,
 Ma laulan!

Eneseisolatsioon,
 Eneseisolatsioon,
 Karantiin on ära tüüdanud,
 See karantiin!
 Minema siit, koroonaviirus,
 Minema siit, koroonaviirus,
 Ära käi siin, metsik loom!
 Ei, ära käi!

Seda näidet eristab eelmisest laulu didaktiline funktsioon, laul levis internetis laialdaselt ja see oli ettekavandatud aktsioon. Esimesel neljal juhtumil oli initsiatiiv spontaanne ega olnud mõeldud laiemaks levitamiseks, see oli pigem inimese loominguiline puhang. Nende laulude ettekannete salvestused, n-ö

rahvasuust, ei olnud alati laiemale publikule kättesaadavad, neid jagati vaid sõpradele sotsiaalmeedias või sõnumites. Hiljem levisid need laulud sõprade vahendusel. Peamine teema on võitlus viirusega ja elu eneseisolatsioonis. Need näited on ühiskonna/loomeinimeste reaktsioon riigis ja maailmas toimuvatele erakorralistele sündmustele. Muusika keel on hea eneseväljenduse vahendaja ja psühholoogiliste pingete maandaja. Et sellised laulud on humoorikad, tekitavad nad kuulajates kõigepealt siira naeratuse või kutsuvad esile isegi naerupahvaku, mis samuti aitab leevendada pandeemiast tingitud ärevust. Sellest annavad tunnistust mitmed kommentaarid ja positiivsed vastukajad, kuigi leidub ka vastupidist: “Mis tobe laul see on?” (*Что за шузи кырзан*) (Ektonika 2020).

Järeldused

Käesolev artikkel valgustas lühidalt udmurtide pärimuskultuuri kõige eredamaid ilminguid Venemaal COVID-19 tõttu väljakuulutatud karantiini ja eneseisolatsiooni tingimustes. Toodud näited ilmestasid mitmeid COVID-19 mõjusid udmurtide pärimuskultuurile, välja võib tuua mitmeid inimeste käitumist iseloomustavaid faktoreid: 1) karantiini järgimine ja rituaalide läbiviimine pereringis või väiksema hulga inimeste osalusel; 2) aktiivsus sotsiaalmeedias pühadeks valmistumise ja kombestiku täitmist kajastavate fotode ja videote postitamisel, samuti selle teemaga seotud aruteludes; 3) traditsiooniliste kommete järgimine eriolukorras mõnes külas. Siinkohal ei saa nähtavasti rääkida, nagu oleksid külaelanikud eiranud riigi korraldusi. Märkimisväärne oli kohalike võimude tegevus: üsna kiiresti ja õigel ajal võeti kasutusele kohalike elanike eneseisolatsiooni abinõud nii Udmurtias kui ka lähipiirkondades, mistõttu pandeemia ajal koroonaviirus külades levida peaaegu ei jõudnud. Võimalik, et selle tõttu ei tekkinud COVID-19 seotud olukorras külaelanike seas suurt paanikat, vaid nad viisid oma kombetalitused läbi rahulikult.

Erilist huvi pakkusid sel ajal loodud tšastuškad ja laulud, mis väljendasid inimeste reaktsiooni kujunenud olukorrale, samuti aitasid kaasa stressi maandamisele.

Massikogunemiste keeld sundis otsima suhtluseks teisi võimalusi. Seda pakkus internet. Virtuaalmaailmas ilmnas võimalus jagada sõprade, sugulaste ja lähedastega, samuti maailmaga elu pandeemia ajal. Tuleb märkida, et internetikirjed olid oluliseks allikaks mitte üksnes inimeste käitumise ja harrastuste kohta eneseisolatsioonis, vaid ka traditsioonide praeguse olukorra ja toimimise kohta kriisisituatsioonis.

Peale selle kinnitasid andmed inimeste emotsionaalse suhtlemise olulisust, vajadust vaimse ühtsuse järele tähtpäevadel ja pühade ajal. Vaatamata rituaalsete tseremoniate asendusvariantidele ei suutnud inimesed täiel määral pühadust tunnetada ning väljendasid sellega seoses kahetsust ja kurbust. Internetipostituste kohaselt püüdsid udmurdid üksteist selles keerulises olukorras toetada. Selle heaks näiteks on toodud laulutekstid.

Praegu on raske rääkida koroonaviiruse tõsistest mõjudest udmurtide pärimuskultuurile, selleks on vaja aega ja kauem kestvaid uuringuid. Käesoleva uurimuse väärtus on selles, et see fikseeris andmed, faktid ja selle aja ilmingud, samuti inimeste teemakohased kommentaarid. See annab võimaluse edaspidi jälgida võimalikke muutusi ja kindlaks teha COVID-19 jälje udmurdi kultuuris.

Tänuõnad

Artikkel on seotud Eesti Kirjandusmuuseumi uurimisprojektiga EKM 8-2/20/3 (Folkloori narratiivsed ja uskumuslikud aspektid), selle valmimist toetas Euroopa Liit Eutoopa Regionaalarengu Fondi kaudu (Eesti-uuringute Tippkeskus, TK 145).

Kommentaariid

- ¹ Tänapäeval on need pühad sobitatud õigeusklike lihavõtetega. Tavaliselt viiakse adra-püha läbi vahetult enne lihavõtteid, aga nn suurpäeva (*Бидэбин нунал*) loetakse lihavõttepäevaks, seepärast tähistataksegi seda lihavõttepäeval, pühapäeval. 2020. aastal tähistati lihavõtteid 19. aprillil.
- ² Et kaitsta informantide privaatsust, on allikaandmed mõnel juhul anonüümsed.
- ³ Suguvõsa laulude ja meloodiate esitamine on arhailine ja väga oluline komme, mida paljudes kultuurides ei esine.
- ⁴ Palves pöördumine, tähendusega "Oh Issand!"
- ⁵ Udmurdi jumaluste taevase ülemjumala nimi.
- ⁶ Nii nimetatakse Udmurdi administratiivse üksuse ehk Udmurdi autonoomia loomist 4. detsembril 1920. a.
- ⁷ Siin ja edaspidi on tekstinäidetes säilitatud originaali ortograafia ja interpunktsioon.
- ⁸ Tabann: pärmitainast pannkook.
- ⁹ Udmurdi traditsiooni kohaselt järgitakse tänini rangelt seda, millisest küla otsast, millise sugulase kodust alustatakse kodude külastamist. Kalendripühade rituaalne ringkäik kodudes algas jõe ülemjooksult (vastuvoolu); mälestuspäevade rituaalne ringkäik kodudes algas jõe alamjooksult/pärivoolu (Vladõkina & Gluhhova 2011: 146).

¹⁰ Tatõšlõ rajoonis eristavad uurijad kahte rituaalset rühma. Igas rühmas on oma traditsioonid ja palvuste läbiviimise eripärad, kuid koos moodustavad nad ühtse hästi funktsioneeriva süsteemi. Novotatõšlõ või udmurdi keeles Vil'gurti rühm sai oma nime rituaalse keskuse järgi, mis asub Novõje Tatõšlõ (udm Vil'gurt) külas (lähemalt vt Toulouze & Niglas 2014: 111).

¹¹ Päevakajalise sisuga vene rahvalaul.

¹² Tekstis on säilitatud originaali interpunktsioon ja kirjaviis. Teksti andis kasutamiseks Vladislav Goržak.

Allikad

Agavairem-onlain 2020 = Agavairem-onlain: vpervye proidet priamaia transliatsiia mariiskikh molenii [mari palvuste esmakordne otseülekanne]. (https://vk.com/doc30306561_557262847?hash=af4d0d758730cbcf3&dl=4a6423a5ab649f2a58 – 11. oktoober 2020).

Amelina 2020 = Amelina, Mariia. Pokhorony vo vremia pandemii: kak v Minske khoroniat patsientov s COVID-19. *Sputnik Belarus'* (<https://sptnkne.ws/Cnpg> – 12. oktoober 2020).

Baidullina 2020 = Baidullina, Anna. Gurten vös'es ortcho. *Oshmes*. (<https://oshmes.rbsmi.ru/articles/oskon/Gurten-v-syos-ortcho-304791> – 12. oktoober 2020).

Ektonika 2020 = Ektonika – Brys' otsiuda, koronavirus (Kosh tatys', koronavirus) (<https://youtu.be/wCzlFvjGubk> – 12. oktoober 2020).

Garajaeva 2020 = Garaeva, Liliia. Vös' ortchytton esep'es. *Oshmes* 23 (1092), 4-tü invozho (iiun') 2020-tü ar. 2b.

Italianets sotšinil 2020 = Ital'ianets sochinil ukrainskuii chastushku pro koronavirus (https://vk.com/video?q=%D1%87%D0%B0%D1%81%D1%82%D1%83%D1%88%D0%BA%D0%B8%20%D0%BF%D1%80%D0%BE&z=video-59719760_456240760 – 21. mai 2020).

Itogi konkursa 2020 = Itogi konkursa chastushek SAMOIZOLIATSIIA (https://vk.com/video?q=%D1%87%D0%B0%D1%81%D1%82%D1%83%D1%88%D0%BA%D0%B8%20%D0%BF%D1%80%D0%BE&z=video-194634011_456239404 – 21.05.2020).

Japontsõ 2020 = Iapontsy iz-za koronavirusa perestali vmeste pit' chai i sake. *IA Krasnaia Vesna* (<https://rossaprimavera.ru/news/7a8f9956> – 12. oktoober 2020).

Ještšo raz pro... 2020 = Eshche raz pro karantin. Ispolnitel' i avtor muzyki Aleksandr Galeev, avtor slov anonim (https://vk.com/im?peers=484005534&sel=332254689&w=wall-145006838_2469%2F1379bf402dd1d1f43d – 21.05.2020).

Kaha klip 2020 = Kakha klip 2020 koronavirus pesnia (https://youtu.be/_S7xv6X_cPk – 12. oktoober 2020).

Kirjanova 2020 = Kir'ianova, Viktoriia. Vösias'kemzy kabyl med luoz. *Oshmes* 24 (1093), 11-tü invozho (iiun'), 2020-tü ar. 2 b.

Korovina 2020 = Korovina, Agata. Kak na Altae pytaiutsia dogovorit'sia s dukhom COVID-19 i spasti planetu. Interv'iu s antropologom. Intellektual'nyi zhurnal o kul'ture i obshchestve *NOZh* (<https://knife.media/altai-covid/> – 12. oktoober 2020).

Koronavirus... = Koronavirus skazyvaetsia na traditsionnoi kul'ture v Japonii. *Nippon.com* (<https://www.nippon.com/ru/news/yjj2020030400535/> – 12. oktoober 2020).

Kulitšenko 2020 = Kulichenko, Irina. Tserkov' perenesla pominal'nye dni. *Информационно-аналитический портал «Харьковские Известия»* (<http://izvestia.kharkov.ua/on-line/20/1303447.html> – 25.05.2020).

Kuznetsova 2020 = Kuznetsova, Irina. Traditions and Technologies: A Change in the Practice of Orthodox Worship During COVID-Pandemic: The Case of the St. Elias Church of Krasnodar (Russia). *Editura Lumen* (<https://youtu.be/eHOMzuwSumY> – 3. oktoober 2020).

Muusikavideo... 2020 = Muusikavideo “Für Koroona”. *YouTube* (<https://youtu.be/udZ7m1dumSc> – 12. oktoober 2020).

Prange & Žukov 2020 = Prange, Astrid & Zhukov, Evgenii. Pokhorony v usloviakh pandemii koronavirusa: proshchanie zapreshcheno? *DW* (<https://p.dw.com/p/3akZy> – 12. oktoober 2020).

Radchenko 2020 = Radchenko, Daria. Easter Online: Producing Spaces, Transgressing Borders. *Editura Lumen* (<https://youtu.be/NZknhWPkAcQ> – 12. oktoober 2020).

Soldatov 2020 = Soldatov, Aleksandr. “Pir very” vo vremia chumy. Kak proshla karantinaia Paskha. *Novaia Gazeta* (<https://novayagazeta.ru/articles/2020/04/19/84990-pir-very-vo-vremya-chumy> – 12. oktoober 2020).

Traditsionnaja meditsina 2020 = Traditsionnaia meditsina i COVID-19: chto dumaet VOZ? *Novosti OON* (<https://news.un.org/ru/story/2020/05/1377352> – 12. oktoober 2020).

Tšastuški ot Kuz'mitša 2020 = Chastushki ot Kuz'micha. Pro koronavirus (https://vk.com/im?peers=455362247&sel=220510108&z=video301522471_456239075%2F7a57c63fe22b4cdb97%2Fpl_post_301522471_46 – 21. mai 2020).

Tšastuški pro koronavirus 2020 = Chastushki pro koroavirus (https://vk.com/video?q=%D1%87%D0%B0%D1%81%D1%82%D1%83%D1%88%D0%BA%D0%B8%20%D0%BF%D1%80%D0%BE&z=video32627244_456242727 – 21. mai 2020).

Kirjandus

Hine, Christine 2000. *Virtual Ethnography*. London, Thousand Oaks, New Delhi.

Manitškin 2020 = Manichkin, Nestor 2020. Epidemicheskie ogranicheniya i opyt religioznoj obshchiny: tserkovnaya zhizn' moskovskikh katolikov vo vremya pandemii COVID-19. *Meditinskaya antropologiya i bioetika. Nauchnyi, obrazovatel'nyi, nauchno-populiarnyi zhurnal* (http://www.medanthro.ru/?page_id=4540 – 12. oktoober 2020).

Markham, Annette N. 2004. Internet Communication as a Tool for Qualitative Research. Silverman, D. (toim). *Qualitative Research: Theory, Method, and Practices*, 2. trükk.

London: Sage (<https://annetmarkham.com/writing/silvermangalleyproofs.pdf> – 3. oktoober 2020).

Sergejeva 2010 = Sergeyeva, Ol'ga 2010. Mir sotsial'nykh setey: opyt virtual'noy etnografii na materiale VKontakte. Ru. *Nauka televideniya* 7 (<https://cyberleninka.ru/article/n/mir-sotsialnyh-setey-opyt-virtualnoy-etnografii-na-materiale-vkontakte-ru> – 12. oktoober 2020).

Toulouze, Eva & Anisimov, Nikolai 2018. "The Year Replaces the Year." Udmurt Spring Ceremonies of the Non-Christian Udmurt: An Ethnographic Analysis of Contemporary Ritual Life (on Materials from Varkled-Böd'ya Village). *Journal of Ethnology and Folkloristics* 12 (1), lk 59–94 (doi: 10.2478/jef-2018-0005).

Toulouze, Eva & Niglas, Liivo 2014. Udmurt animistic ceremonies in Bashkortostan: fieldwork ethnography. *Journal of Ethnology and Folkloristics* 8 (1), lk 111–120.

Vladökina & Glukhova 2011 = Vladykina, Tat'iana G. & Glukhova, Galina A. *Ar-god-bergan: Obriady i prazdniki udmurtskogo kalendara*. Izhevsk: izd-vo Udm. Universiteet.

Volodina, Tat'yana 2020. Pandemiya i aktualizatsiya arkhaischikh skhem preodoleniya krizisnoy situatsii. *Meditinskaya antropologiya i bioetika*. Nauchnyi, obrazovatel'nyi, nauchno-populiarnyi zhurnal. (http://www.medanthro.ru/?page_id=4559 – 12. oktoober 2020).

Summary

COVID-19 and Udmurt traditional culture

Nikolai Anisimov

Research Fellow

Department of Folkloristics, Estonian Literary Museum, Estonia

Junior Research Fellow

Department of Philological Studies

Udmurt Institute for Research in History, Language and Literature Udmurt Federal Research Centre of the Ural Section,

Russian Academy of Sciences

nikolai.anisimov@folklore.ee; kyldysin@yandex.ru

Galina Glukhova

Associate Professor

Institute of Udmurt Philology, Finno-Ugric Studies and Journalism

Udmurt State University, Russia

galant@udm.ru

Keywords: COVID-19, humorous songs and chastushkas, internet posts, ritual and holidays, self-isolation, traditional culture, Udmurt, virtual space

In this article, we examine the spring ceremonies, the Eastern Udmurt's summer ceremonies, and the Udmurt holidays (the Great Day, the Day of the Plough, Easter, commemoration days, etc.) during the COVID-19 quarantine as well as the humorous songs and chastushkas inspired by the quarantine and self-isolation. This article is the first attempt to describe and characterise the influence of the pandemic on the example of the Udmurt traditional culture. In our analysis, we rely on internet posts, data transmitted by informants, articles in district papers as well as observations by the authors. The data allow us to evaluate the changes in Udmurt customs and people's adaptation to critical situations. Self-isolation caused anxiety in many village dwellers, because it was not possible to party in real time and place. The internet posts confirmed that the Udmurt are happy to share preparations and proceedings of their feasts, they like to send congratulations to friends and kin, who are able to participate both in joyful and sad emotions. The humorous Udmurt songs and chastushkas posted on the Internet help to survive in the difficult situation in the republic due to the COVID-19 crisis.

Nikolai Anisimov (Phd) on Eesti Kirjandusmuuseumi folkloristika osakonna teadur ning Venemaa Teaduste Akadeemia Uurali osakonna Udmurdi Föderaalsete Uurmiskeskuste Udmurdi ajaloo, keele ja kirjanduse instituudi filoloogia uuringute osakonna nooremteadur. Tema huviorbiidis on peamiselt udmurdi pärimus- ja nüüdiskultuur, täpsemalt udmurdi esivanematekultus ja laulutraditsioon.

Nikolai Anisimov (PhD) is Research Fellow at the Department of Folkloristics at the Estonian Literary Museum, Estonia, and at the Department of Philological Studies at the Udmurt Institute for Research in History, Language and Literature (UdmFRC UB RAS), Izhevsk, Russia. His main field of interest is Udmurt traditional and contemporary culture, and more precisely, the living ancestors' cult by the Udmurt and their singing tradition.

nikolai.anisimov@folklore.ee; kyldysin@yandex.ru

Galina Gluhhova (filoloogiakandidaat) on udmurdi folklorist. Ta on Udmurdi Riikliku Ülikooli udmurdi filoloogia ja soome-ugri uuringute ning ajakirjanduse instituudi udmurdi ja Venemaa rahvaste kirjanduse dotsent ning õpetab udmurdi kirjandust ja rahvaluulet. Tema peamine huvivaldkond on udmurdi ja soome-ugri folkloor, udmurdi pärimuskultuur, udmurdi folkloori ja kirjanduse koostoime.

Galina Glukhova (Candidate of Philology) is an Udmurt folklorist. She is Associate Professor at the Institute of Udmurt Philology, Finno-Ugric Studies

Nikolai Anisimov, Galina Glukhova

and Journalism and teaches Udmurt literature and folklore. Her main field of interest is related to the research on Udmurt and Finno-Ugric folklore, Udmurt traditional culture, and the interaction of Udmurt folklore and literature.

galant@udm.ru